

Kreativna regeneracija na primeru izbranega dela Ljubljane

Uvod

Kreativne četrti se kažejo kot ključno orodje urbane politike za spodbujanje kreativnega gospodarstva, po drugi strani pa so tudi ključno orodje v zvezi z urbano regeneracijo. Proces, skozi katerega nastane kreativna četrt, je samoorganiziran in deluje kot pobuda 'od spodaj', ki jo poganjajo lokalni prebivalci. Začetniki revitalizacije degradiranih območij so pogosto migranti, umetniki ali drugi robni ustvarjalci, ki v takšnih območjih predvsem izkoriščajo cenovno dostopnost nepremičnin. Degradirano območje, v katerem se naselijo umetniki, kmalu postane zanimivo za druge predstavnike kreativnega razreda, kar pospeši proces revitalizacije in regeneracije.

Izbor območja

Na podlagi študije *Potenciali kreativne urbane regeneracije* je v pričujoči študiji *Kreativna regeneracija na primeru izbranega dela Ljubljane* (KRIL) za preveritev možnosti kreativne regeneracije izbrano konkretno območje v okviru Ljubljanske urbane regije. Za izbor območja je bilo sprva identificiranih pet potencialnih območij, vseh pet v Ljubljani, saj so kreativne industrije v ostalih naseljih Ljubljanske urbane regije bistveno slabše razvite in za zdaj ne ustvarjajo prepoznavnih zgostitev. Na podlagi analiz in dveh usklajevalnih delavnic z lokalnimi odločevalci je bilo za obravnavo izbrano primarno območje Šiške in sekundarno območje Šmartinske.

Območje v Šiški je bilo izbrano zaradi možnosti hitrih ukrepov, s katerimi se poveže CUK Kino Šiška in njegovo neposredno zaledje, na čelu z najemniki prostorov MOL v stavbi nekdanje občine, z območjem v Stari Šiški, kjer je zaznana koncentracija predvsem manjših in bolj razdrobljenih akterjev kreativnih industrij. Prednost območja so nekatere nepremičnine v lasti in upravljanju MOL, kar daje večje možnosti za vodenje aktivne politike. Za razliko od Šiške, kjer je možna kreativna urbana regeneracija z majhnimi posegi, je bil na območju partnerstva Šmartinska prepoznan velik potencial za temeljito, a postopno in dolgotrajno kreativno urbano prenovno.

Razvojna vizija

Oblikovanje vizije za Šiško je temeljilo na pristopu 'od spodaj', pri katerem je ključno oblikovanje skupnega razumevanja ključnih problemov in rešitev s strani vseh relevantnih akterjev v območju. Bistvena sestavina takšnega pristopa ni izdelek, pač pa vzpostavitev kontinuirane komunikacije med deležniki. Za takšen pristop pri oblikovanju razvojne vizije so bili potrebni naslednji koraki: identifikacija deležnikov v območju, vzpostavitev sodelovanja s ključnimi deležniki, spodbuditev procesa sodelovanja med deležniki, spremljanje tega procesa ter spodbuditev skupnega razumevanja problemov in rešitev. Med otipljive produkte dosedanjega sodelovanja, ki jih lahko obravnavamo kot del skupne vizije, štejemo ime in logotip skupnosti, oblikovana v celoti 'od spodaj', participativno. Izbrano ime skupnosti je 'KIKŠ, Kulturna in kreativna Šiška'.

Prostorska analiza

Pomemben del pričujoče študije predstavlja analiza prostorskih potencialov za razvoj kreativne ekonomije na izbranem območju. Ta zajema analizo prostorske razporeditve razpoložljivih prostorov in preprosto analizo trga. Ugotovitve, izhajajoče iz kvantitativnih podatkov, so bile dopolnjene še z vključitvijo perspektiv lokalnih akterjev, ki smo jih pridobili s kvalitativnimi intervjuji.

Sledeč teoriji o 24-urnem načinu življenja z izrazitim prežemanjem delovnega in stanovanjskega prostora ter delovnega in prostega časa kreativcev lahko na podlagi prikaza prostorske razporeditve na kartah izpostavimo nekaj žarišč, ki bi lahko bila najbolj primerna za nadaljnji razvoj kreativne ekonomije v Šiški. Med te sodi v prvi vrsti Stara Šiška oz. južni del obravnavanega območja. Na tem območju so namreč na voljo tako stanovanja, kot tudi lokali in poslovni prostori, kar omogoča nenehno kombiniranje zasebnih in poslovnih dejavnosti, prav tako je precej prostorov cenovno razmeroma

dostopnih. Drugo območje se veže obstoječe žarišče na Trgu Prekomorskih brigad s CUK Kino Šiška in stavbo upravne enote ter v njej naseljena kulturna in kreativna podjetja. Nedaleč stran, Na Jami, je na voljo tudi kar nekaj stanovanj. Tretja možna mikrolokacija, ki sicer nima razvitih drugih karakteristik, ki bi jih od kreativne četrti pričakovali, vendar pa se kaže kot potencial zaradi zgoščanja razpoložljivih prostorov, ki omogočajo lažje organiziranje kreativnega načina življenja, je na skrajnem severu obravnavanega območja, v okolici stavbe Slovenijaavta.

V intervjujih, ki so dopolnili prostorsko analizo, je bila kot ena od rešitev za težave z neizkoriščenimi in praznimi prostori predlagana začasna raba, ki postaja vse aktualnejša ravno v okoliščinah gospodarske krize, ko so se mnogi veliki projekti ustavili.

Preprosta analiza trga kaže, da so med poslovnimi prostori za oddajo najdražji prostori velikosti od 101 do 200 m² z mesečno ceno 11,72 evrov na kvadratni meter, najcenejši pa večji od 1001 m² z mesečno ceno 6,28 evrov na kvadratni meter. Poslovni prostori, ki jih v Šiški oddaja MOL, so tako kot prostori na trgu povečini manjši od 100 m², povprečna najemnina vseh občinskih poslovnih prostorov v Šiški pa znaša 10,77 €/m².

Analiza planskih dokumentov

V Ljubljani in Sloveniji kreativne industrije niso opredeljene kot samostojno razvojno področje, ki bi bilo integrirano v razvojne politike mesta in države, temveč so urejene »posredno«, prek drugih področij, zato so njihov pomen in vloge v produkcijski politiki in prostorsko-razvojnih dokumentih temu ustrezno pomanjkljivo opredeljene. Kljub temu lahko na podlagi pregledanih prostorskih dokumentov govorimo o t.i. posrednih »push/pull« dejavnikih, ki bodisi spodbujajo ali zavirajo razvoj kreativnih dejavnosti.

Kljub množici posrednih dejavnikov, ki jih opažamo v prostorskih dokumentih in vplivajo na oblikovanje prostorov, primernih za razvoj kreativnih dejavnosti, v kontekstu Ljubljane in Slovenije ne moremo govoriti o trajnejših sistemskih ureditvah, ki bi dolgoročno usmerjale razvoj na tem področju. Tovrstne pomanjkljivosti, ki jih opažamo v dokumentih povezanih s področjem razvoja kreativnih dejavnosti v MOL potencialno zavirajo hitrejši razvoj mesta in nedvomno vplivajo na širšo kvaliteto življenja.

Priporočila

Na podlagi ugotovitev prostorske analize, intervjujev in analize planskih dokumentov je bil predlagan niz priporočil na transnacionalni in na lokalni ravni. V nadaljevanju povzemamo ključna priporočila za lokalno raven:

1. Opredeliti je potrebno izvedbene ukrepe prostorskega načrtovanja, kar vključuje finančne, časovne in organizacijske okvire izvedbe.
2. Krepiti je treba hodljivost območij
3. Omogočati in spodbujati je treba začasno rabo prostora
4. CUK Šiška naj dobi trajno vlogo povezovalnega institucionalnega partnerja v Šiški
5. MOL naj politiko oddaje nepremičnin prilagodi politiki spodbujanja kreativnih industrij
6. Javni prostor naj postane motor povezovanja kreativnosti v Šiški
7. Kreativne urbana regeneracija naj postane element OPPN
8. Za kreativno urbano regeneracijo v Šiški je treba izkoristiti potencial EU sredstev

Študija je bila pripravljena v okviru projekta Kreativna mesta - Razvoj in promocija potencialov kreativne industrije v srednjeevropskih mestih (Creative Cities - Development and Promotion of Creative Industry Potentials in Central European Cities) za naročnika RRA LUR, Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije.